קיצור שלחן ערוך — הלכות סעודה

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּהֵמוֹת אוֹ עוֹפוֹת שֶׁמְּזוֹנוֹתֵיהֶן עָלָיו, אָסוּר לוֹ לֶאֱכוֹל כְּלוּם עַד שֶׁיִּתֵּן לָהֶם מַאֲכָל, דִּכְתִיב וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ, הִקְדִּימָה הַתּוֹרָה מַאֲכַל בְּהֵמָה לְמַאֲכַל הָאָדָם. וְלִשְׁתִּיָּה, הָאָדָם קוֹדֵם, דִּכְתִיב שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה. וְכֵן כְּתִיב וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם.

לֹא יֹאכַל אָדָם וְלֹא יִשְׁתֶּה דֶּרֶךְ רַעֲבָתָנוּת. לֹא יֹאכַל מְעָמָּד וְלֹא יִשְׁתֶּה מְעָמָּד. וְיֵהָא שֶׁלְחָנוֹ נָקִי וּמְכֻסֶּה יָפֶה, אֲפִלּוּ אֵין לוֹ לֶאֱכוֹל רַק דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב. לֹא יֶאֱחוֹז פְּרוּסָה גְּדוֹלָה כַּבֵּיצָה וְיֹאכַל מִמֶּנָּהּ. וְלֹא יֶאֱחוֹז הַמַּאֲכָל בְּיָדוֹ אַחַת וְיִתְלוֹשׁ מִמֶּנּוּ בְּיָדוֹ הַשֵּׁנִית. לֹא יִשְׁתֶּה כּוֹס יַיִן בְּפַעַם אַחַת. וְאִם שָׁתָה, הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן. בִּשְׁתֵּי פְּעָמִים, זֶהוּ דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וּבְשָׁלֹשׁ פְּעָמִים, הֲרֵי זֶה מִגַּסֵּי הָרוּחַ, אִם לֹא כְּשֶׁהוּא כּוֹס גָּדוֹל בְּיוֹתֵר, יָכוֹל לִשְׁתּוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּכַמָּה פְּעָמִים. וְכֵן כּוֹס קָטָן מְאֹד, יָכוֹל לִשְׁתּוֹתוֹ בְּפַעַם אַחַת (סִימָן ק"ע ובטור סִימָן קס"א).

לֹא יְשׁוֹחַ פְּרוּסָה וְיניחֶנָּה עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן, אוֹ יִתְּנֶנָּהּ לַחֲבֵרוֹ אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, כִּי שֶׁמָּא הוּא מָאוּס לַחֲבֵרוֹ. וְלֹא יִשְׁתֶּה מִכּוֹס וְיִתֵּן לַחֲבֵרוֹ לִשְׁתּוֹת הַמּוֹתָר, כִּי יֵשׁ לְכָל אָדָם לְזַהֵר שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת מִשְּׁיוּרֵי כּוֹס שֶׁשָּׁתָה חֲבֵרוֹ, וְזֶה שֶׁמָּא מֻחֲמַת הַבּוּשָׁה יִשְׁתֶּה בְּעַל כָּרְחוֹ.

לֹא יְהֵא אָדָם קַפְּדָן בִּסְעוּדָתוֹ, כִּי הָאוֹרְחִים וּבְנֵי הַבַּיִת מִתְבַּיְּשִׁים אָז לֶאֱכוֹל, כִּי חוֹשְׁבִים פֶּן מִתְרַגֵּז וּמַקְפִּיד עַל אֲכִילָתָן.

אֵין מְשִׂיחִין בַּסְּעוּדָה אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, שֶׁמָּא יַקְדִּים קָנֶה לְוֵשֶׁט, וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁנִּתְעַטֵּשׁ, אָסוּר לוֹמַר לוֹ אָסוּתָא. אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת אֲכִילָה, מִצְוָה לוֹמַר עַל הַשֻּׁלְחָן דִּבְרֵי תוֹרָה. וְיֵשׁ לְזָהֵר בָּזֶה מְאֹד. וּמִנְהָג טוֹב לוֹמַר אַחַר אֲכִילַת פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא, מִזְמוֹר לְדָוִד ה' רוֹעִי לֹא אֶחְסָר, שֶׁהוּא תּוֹרָה וְגַם תְּפִלָּה עַל מְזוֹנוֹתָיו. וּלְאַחַר גְּמַר הַסְּעוּדָה נוֹהֲגִין לוֹמַר בַּחֹל, עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל וְגוֹ'. וּבַשַּׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְכָל הַיָּמִים שֶׁאֵין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן, אוֹמְרִים שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב ה' וְגוֹ'. וּכְשֶׁלּוֹמֵד עַל הַשֻּׁלְחָן מִתּוֹךְ הַסֵּפֶר, צָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ מְאֹד, כִּי שָׂכִיחַ לִהְיוֹת בַּסְּפָרִים תּוֹלָעִים קְטַנִּים וְיוֹכַל לָבֹא לִידֵי אִסּוּר, חַס וְשָׁלוֹם.

שְׁנַיִם שֶׁיּוֹשְׁבִין עַל הַשֻּׁלְחָן, אֲפִלּוּ כָּל אֶחָד קְעָרָה שֶׁלּוֹ לִפָּנָיו, אוֹ בְּמִינֵי פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד חֶלְקוֹ לִפָּנָיו, מִכָּל מָקוֹם הַגָּדוֹל פּוֹשֵׁט יָדוֹ תְּחִלָּה. וְהַשּׁוֹלֵחַ יָדוֹ בִּפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ, הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן.

שְׁנַיִם שֶׁאוֹכְלִים מִתּוֹךְ קְעָרָה אַחַת וְהִפְסִיק אֶחָד מִלֶּאֱכוֹל כְּדֵי לִשְׁתּוֹת, אוֹ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה דָּבָר קָטָן, דֶּרֶךְ אֶרֶץ הוּא שֶׁגַּם הַשֵּׁנִי יַמְתִּין עָלָיו. אֲבָל אִם הֵמָּה שְׁלֹשָׁה, אֵין הַשְּׁנַיִם פּוֹסְקִין בִּשְׁבִיל הָאֶחָד.

עוֹשֶׂה אָדָם צְרָכָיו בַּפַּת. וַהֲנֵי מִלֵּי, דְּלָא מַמְאִיס בֵּהּ. אֲבָל מִדֵּי דְּמַמְאִס בֵּה לֹא. הִלְכָךְ אֵין סוֹמְכִין בּוֹ אֶת הַקְּעָרָה אִם הִיא מְלֵאָה דָּבָר, שֶׁאִם יִפֹּל עַל הַפַּת יְמָאֵס. וּכְשֶׁאוֹכְלִין אֵיזֶה תַּבְשִׁיל עִם חֲתִיכוֹת פַּת, וְהַפַּת הוּא לוֹ בְּמָקוֹם כַּף, צָרִיךְ לְזָהֵר לֶאֱכוֹל בְּכָל פַּעַם קְצָת מִן הַפַּת, וְהַנִּשְׁאָר לוֹ מִן הַפַּת גַּם כֵּן יֹאכַל אוֹתוֹ אַחַר כָּךְ.

אָסוּר לְזָרוֹק פַּת אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִמְאָס, כִּי הַזְּרִיקָה הִיא בְּזָיוֹן. וּשְׁאָר מִינֵי אוֹכָלִים, אִם נִמְאָסִין עַל יְדֵי הַזְּרִיקָה, אָסוּר לְזָרְקָן. אֲבָל אִם אֵינָן נִמְאָסִין, כְּגוֹן אֱגוֹזִים וְכַדּוֹמֶה, מֻתָּר. לֹא יֵשֵׁב עַל שַׂק שֶׁיֵּשׁ בּוֹ פֵּרוֹת, שֶׁנִּמְאָסִים עַל יְדֵי כָךְ. אֵין נוֹטְלִין אֶת הַיָּדַיִם בְּיַיִן אוֹ בִּשְׁאָר מַשְׁקֶה, מִשּׁוּם בְּזָיוֹן. כְּשֶׁרוֹאֶה אֵיזֶה אֹכֶל מֻנָּח עַל הָאָרֶץ, צָרִיךְ לְהַגְבִּיהוֹ. מַאֲכָל שֶׁהוּא רָאוּי לָאָדָם, אֵין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ לַבְּהֵמָה, מִשּׁוּם בִּזּוּי אֳכָלִין.

אִם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה רְפוּאָה בַּפַּת אוֹ בִּשְׁאָר דְּבַר מַאֲכָל, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְאָס בְּכָךְ, מֻתָּר.

יְזַהֵר מְאֹד בְּפֵרוּרִין שֶׁלֹּא יִזָּרְקֵם, שְׁקָשֶׁה לַעֲנִיוּת, אֶלָּא יְקַבְּצֵם וְיִתְּנֵם לְעוֹפוֹת.

הַשּׁוֹתֶה מַיִם, לֹא יִשְׁתֶּה בִּפְנֵי רַבִּים, אֶלָּא יַהֲפֹךְ פָּנָיו. וּבִשְׁאָר מַשְׁקִין, אֵין צָרִיךְ לַהֲפוֹךְ פָּנָיו.

אֵין מִסְתַּכְּלִין בִּפְנֵי הָאוֹכֵל וְהַשּׁוֹתֶה, וְלֹא בְּחֶלְקוֹ שֶׁלְּפָנָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיְּשׁוֹ.

כָּל מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה שֶׁמְּבִיאִין לִפְנֵי הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ וְהָאָדָם תָּאֵב לוֹ, צָרִיךְ לִתֵּן מִמֶּנּוּ מִיָּד דָּבָר מֻעָט לְהַמְשַׁמֵּשׁ, לְפִי שֶׁמַּזִּיק לָאָדָם שֶׁרוֹאֶה לְפָנָיו מַאֲכָל שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לוֹ, וְאֵינוֹ אוֹכֵל מִמֶּנּוּ.

לֹא יִתֵּן אָדָם לֶאֱכוֹל אֶלָּא לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיִּטּוֹל יָדָיו וִיבָרֵךְ (קס"ט).

אִשָּׁה שֶׁאֵין בַּעֲלָהּ עִמָּהּ, אֵין לָהּ לִשְׁתּוֹת יַיִן. וְאִם הִיא בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּא בְּבֵיתָהּ, אֲפִלּוּ אִם בַּעֲלָהּ עִמָּהּ, אֲסוּרָה לִשְׁתּוֹת. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִים. וְאִם הִיא רְגִילָה לִשְׁתּוֹת יַיִן בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, מֻתֶּרֶת לִשְׁתּוֹת מְעַט שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ.

אָסוּר לָאוֹרְחִים לִטּוֹל כְּלוּם מִמַּה שֶּׁלִּפְנֵיהֶם לִתֵּן בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בִּתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, כִּי שֶׁמָּא אֵין לְבַעַל הַבַּיִת יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁהֵבִיא לִפְנֵיהֶם, וְיִתְבַּיֵּשׁ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם דָּי. אֲבָל אִם יֵּשׁ עַל הַשֻּׁלְחָן מוּכָן הַרְבֵּה, מֻתָּר.

הַנִּכְנָס לְבַיִת, לֹא יֹאמַר: תְּנוּ לִי לֶאֱכוֹל, עַד שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ הֵם (ק"ע). אָסוּר לֶאֱכוֹל מִסְעוּדָה שֶׁאֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לְבָעְלֶיהָ, שֶׁזֶּהוּ אֲבַק גָּזֵל, אַף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל הַבַּיִת מַזְמִינוֹ לֶאֱכֹל עִמּוֹ, וְהוּא עָוֹן גָּדוֹל וּמִן הַדְּבָרִים שֶׁקָּשֶׁה לָשׁוּב עֲלֵיהֶם.

אָסוּר לָצֵאת מִמְּקוֹמוֹ קֹדֶם שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, וַאֲפִלּוּ לָלֶכֶת בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה לְחֶדֶר אַחֵר לִגְמוֹר שָׁם סְעוּדָתוֹ אוֹ שֶׁיַּחֲזוֹר אַחַר כָּךְ לְכָאן לִגְמוֹר סְעוּדָתוֹ. וַאֲפִלּוּ לָלֶכֶת רַק חוּץ לְפִתְחוֹ וְלַחֲזוֹר אַחַר כָּךְ לְכָאן לִגְמוֹר סְעוּדָתוֹ, יֵּשׁ לְזַהֵר מִזֶּה. עָבַר וְיָצָא, בֵּין שֶׁהוּא גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם, בֵּין שֶׁהוּא חוֹזֵר לְכָאן לִגְמֹר סְעוּדָתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא, דְּכֵיוָן שֶׁקָּבַע סְעוּדָתוֹ עַל הַפַּת, אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁנָּה מְקוֹמוֹ, מִכָּל מָקוֹם נֶחְשָׁב הַכֹּל לִסְעוּדָה אַחַת, רַק שֶׁיְּזַהֵר לֶאֱכוֹל לְכָל הַפָּחוֹת כַּזַּיִת פַּת בְּמָקוֹם שֶׁיְּבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים (שֶׁאֵינָם פַּת) אֵינוֹ כֵן.

אִם אוֹכְלִין בַּחֲבוּרָה וְיָצְאוּ קְצָת מֵהֶם עַל דַּעַת שֶׁיַּחְזְרוּ לְכָאן, כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁאַר אֲפִלּוּ רַק אֶחָד מֵהֶן כָּאן בִּמְקוֹמוֹ, לֹא נִתְבַּטְּלָה הַקְּבִיעוּת. וּכְשֶׁחוֹזְרִין, לִקְבִיעוּתָן, חוֹזְרִין וְלֹא הֲוֵי הֶפְסֵק.

אִם בִּשְׁעַת בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא הָיְתָה דַּעְתּוֹ לָלֶכֶת אַחַר כָּךְ לְבַיִת אַחֵר לִגְמֹר שָׁם סְעוּדָתוֹ וּלְבָרֵךְ שָׁם בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, נוֹהֲגִין לְהַתִּיר. וְצָרִיךְ לְזַהֵר לֶאֱכוֹל גַּם שָׁם לְכָל הַפָּחוֹת כַּזַּיִת פַּת. וְאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן אֶלָּא לְעֵת הַצֹּרֶךְ לִסְעוּדַת מִצְוָה.

הַמִּתְפַּלֵּל בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, כְּשֶׁחוֹזֵר לֶאֱכוֹל, אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עוֹד הַמּוֹצִיא. וְכֵן אִם יָשַׁן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה שְׁנַת אַרְעִי, אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְשַׁךְ אֵיזֶה זְמַן לֹא מִקְרֵי הֶפְסֵק. וְכֵן אִם הִפְסִיק בִּשְׁאָר דִּבְרֵי רְשׁוּת, כְּגוֹן שֶׁהָצְרַךְ לִנְקָבָיו וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה. וּמִכָּל מָקוֹם בְּכָל אֵלּוּ בָּעִי נְטִילַת יָדַיִם מֵחָדָשׁ, מִשּׁוּם דַּהֲוֵי הֶסַח הַדַּעַת, אֶלָּא אִם כֵּן שָׁמַר יָדָיו. אַךְ לֹא יְבָרֵךְ עַל הַנְּטִילָה, כִּי מִשּׁוּם הֶסַח הַדַּעַת אֵין מְבָרְכִין עַל הַנְּטִילָה (סִימָן ק"ע קע"ח ובסד"ה).

מִשֶּׁגָּמַר סְעוּדָתוֹ וְנָתַן דַּעְתּוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, אִם חוֹזֵר וְרוֹצֶה לֶאֱכוֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת, יֵּשׁ בָּזֶה הַרְבֵּה חִלּוּקֵי דִינִים לְעִנְיַן הַבְּרָכוֹת. עַל כֵּן יֵּשׁ לִמְנוֹעַ מִזֶּה, אֶלָּא מִיָּד כְּשֶׁנָּתַן דַּעְתּוֹ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, יְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן (קע"ט).